

ÅBY LOKALA SAMORGANISATION

V e r k s a m h e t e n

1912 -- 1962

.....

acc nr 1977/81

Sammanställd av

Malte Carlson.

ÅBY LOKALA SAMORGANISATION

Verksamheten 1912- 1952.

.....

De som togo initiativet till bildandet av Åby LS var rallarna, dessa kulturens, de nya tankarnas och idéernas banbrytare. På hösten 1912 började arbetet med järnvägen Järna- Åby att närma sig våra trakter och ett större antal järnvägsarbetare kommo flyttande hit. Flera av dem hade tillhört den gamla avdelning 92 som organiserat denna yrkeskår, men några hade redan stiftat bekantskap med den nya organisationen SAC. Ganska snart anlände 92-ans ombudsman Fredrik Ahrnset till åby för att bilda en sektion av denna. Genom kontakt med några av de anlända järnvägsarbetarna, bland andra Rudolf Holme, hade den ungsocialistiska klubben beslutat att ordna ett möte med John Andersson för att få till stånd en LS. Genom ankomsten av Ahrnset kom ett möte till stånd i Godtemplarlokalen den 10 oktober, varvid klubben hade anmodat Edvin Lindstam, som då hade sin hemort i Norrköping att komma ut till detta möte och tala om SAC. Ganska många anläggsarbetare hade infunnit sig och då Ahrnset hörde att sympatierna var stora för att bilda LS så avlägsnade han sig varefter Lindstam talade och ett 40-tal antecknade sig till medlemskap i LS.

Denna LS var dock inte det första försöket att bilda LS på platsen. Redan på hösten 1910 hade ett försök gjorts vid ett åsänkingsarbete vid Hults bruk och kontakt hade sökts med SAC varifrån en del upplysningar erhöles. Då arbetarna, ett 15-tal omedelbart krävde högre löner beslöt bruksledningen att inställa arbetet över vintern och arbetarna avskedades. När arbetet våren därpå återupptogs skedde detta med torpare och underlydande till bruket och dessa visade det sig vara omöjligt att organisera, varför det strandade vid blotta försöket den gången.

Den 1912 bildade LS satte genast igång ett intensivt agitationsarbete å sträckan från Sörmlandsgränsen till Åby. LS bildades inom kort i Kolmården och Stavsjö och året efter även i Norrköping där arbetet med

med Ståthöga bangård hade påbörjat. Å banbyggnades del i Sörmland fanns ytterligare en LS i Jönåker och Nyköping så att de flesta arbetarna å denna sträcka var snart organiserade i olika LS. Möten och föredrag förekom ofta och för det mesta i diskussion med socialdemokraterna som vädrade en svår konkurent till sitt påbörjade organisationsarbete på platsen. Talare vid dessa möten var de flesta av den tidens agitatorer som John Andersson, Gustav Sjöström, Birger Swan, Edvin Lindstam och C.T. Björkblom. Rudolf Holme var också mycket verksam i agitationsarbetet och var den ledande inom LS.

Den ledande kadern i LS var gubbarna i SALA- ANDERS lag som hade den stora skärningen genom Åby mo och vars samtliga jobbare var organiserade i LS. I detta lag arbetade också Holme. I detta arbete användes en ångdriven grävskopa som lastade på järnvägsvagnar schaktmassorna som fraktades ner till tippen nedom den nya stationen där en hög bank måste anläggas till följd av nivåskillnaden.

Inom platsens övriga arbetarrörelsen var rallarna även deltagare, som i den nybildade Folkets husföreningen där de tog del i arbetet med festplatsen, vidare i konsum och NOV-logen. Man kan säga att de satte fart på platsens arbetarrörelse som inte hunnit repa sig sedan storstrejken 1909. Det var för det mesta ett gott samarbete mellan LS och de andra organisationerna, då den politiska ännu inte hunnit få något starkare fäste bland arbetarna. Som ett exempel härpå kan nämnas att när flickorna vid makaronifabriken till följd av arbetsledningens bryskhet tvingades till strejk, tog LS hand om denna, körde iväg strejkbrytarna som sökte bryta strejken samt samlade in pengar till understöd åt flickorna.

Som dessa inte var organiserade ansågs att en organisation skulle blidas men ansågs att LS inte var en lämplig organisation för kvinnor, varför man satte sig i förbindelse med bageriarbetareförbundet, vars förtröende- man Anders Sjöstedt kom ner och anslöt dem till sitt förbund och hjälpte dem till en fördelaktig uppgörelse. LS renommé stärktes för dess stöd i denna konflikt.

Då arbetsförhållandena vid SJ-s arbeten var otillfredsställande upptogs

dessa till behandling på våren 1913. Systemet med basar som på procent åtog sig arbetena var otillfredsställande då arbetarna inte själva hade något inflytande på dessa. Holme började därför sin propaganda för registret som kampmedel och på ett flertal generalmöten diskuterades registrert ingående, och i Syndikalisten skrev Holme ett antal artiklar i vilka han klargjorde hur detta skulle verka i praktiken. Genom kontakt med anläggsarbetare på andra orter beslöts att ordna den rallarkonferens som hölls i Gävle på hösten 1913 varvid Anläggsarbetarnas industriella kommitté bildades och vars första vu förlades till Åby med Rudolf Holme, Robert Stenson och Gustav Tilljander som ledamöter. Kommittén igångsatte en omfattande agitation, särskilt efter Inlandsbanan för att organisera arbetarna i SAC samt bekantgöra registrets betydelse för denna arbetskår.

På hösten 1915 var banbygget färdigt för trafik och de flesta medlemmarna måste flytta från orten. En del kom att arbeta vid dubbelspårsbygget Norrköping- Mjölby, varvid flera LS efter denna linje kom till stånd. I Åby LS blev decimeringen omfattande då endast få av platsens övriga arbetare tillhörde LS. Samtidigt hade byggandet av Sanatoriet på Kolmården⁻ⁿ igångsatts och en konflikt utbröt vid arbetet med vattenledning från en sjö till bygget. Här fanns några LS-medlemmar från andra orter som var indragna i konflikten och dessa satte sig i förbindelse med Åby LS. Då arbetet med sanatoriet skulle pågå i 2 år beslöts att flytta LS dit där den sedan kom att stanna och anta namnet Krokeks LS och som fortfarande^{-e} är i arbete. Det fanns dock några medlemmar kvar i Åby och på vintern 1919 kontaktades DK, som då var förlagt i Norrköping och ordnat en turne med Gustav Sjöström att han skulle tala i Åby. Mötet kom till stånd och LS återupptogs den 26 febr. 1919. LS fick snart en god anslutning och genom några lyckade lönerörelser vid några småindustrier ökades medlemsantalet snabbt. ¹⁹²⁰ 1920 och 30-talet var LS glanstid då de flesta vägarbetarna i trakten organiserades i LS och en del goda uppgörelser gjordes för dessa. Efter krigsslutet på 40-talet började tillbakagången. Det blev

sämre med arbetstillfällena och många medlemmar tvingades lämna orten för arbete och nyorganisering blev allt svårare. Hela 50- talet var det likadant, många blev frikortsmedlemmar och de arbetandes antal var inte tillräckligt att administrera LS liksom också att de flesta arbetande ofta arbetade på andra orter. Efter förhandling med DK, SAC och arbetslöshetskassan beslöts att de kvarvarande skulle övergå till Norrköpings LS då en del redan arbetade inom dess område. Efter ett 50-årigt arbete var LS saga alltså all i Åby. Den hade dock under dessa år skapat en viss respekt för SAC på platsen och det hade för det mesta rått ett gott förhållande mellan samtliga organisationer.

KONFLIKTER.

De öppna konflikternas antal uppgår till ett tiotal. Den första utbröt på våren 1913 vid ett brobygge över Åby bangård. I denna deltog ett 19-tal LS medlemmar, nyingångna, 5 från LO samt några oorganiserade. Konflikten gällde lönekrav. Efter en kortare tid återgick de oorganiserade och LO-medlemmarna och Även SAC-dito återgick. I SAC:s årsberättelse anges att de återgick som yra höns, obekanta som de var med organisationsarbetet.

Konflikten vid sanatoriebygget ledde till seger då en lönehöjning på omkring 20 procent erhöles.

Under åren 1915- 17 förekom en del smärre konflikter där endast ett fåtal var inblandade men som i allmänhet slutade med seger för LS. Vid en grusgröp erhöles 25 procents förhöjning utan strid.

1920 indrogs ett tiotal arbetare vid lekträfabriken i lönestrid. Efter 4 veckors konflikt erhöles inte mindre än 47 procents förhöjning på en del arbeten. Vid en torvmosse samma år erhöles 30 procents förhöjning efter en kortare arbetsnedläggning.

Vid nödhjälpsarbetena å Simonstorpsvägen 1923 deltog 25 LS-medlemmar. Genom ingripande från LS lyckade det att få priserna baserade på lönerna i Åby vilket medförde att dessa fördubblades för vägarbetarna.

1931 hade LS inlämnat avtalsförslag för vägarbetet Åby- Norrköping.

Entreprenörsfirman ÅBERG och söner, som hade arbetet med vägbreddningen vägrade att teckna avtal. Det framkom ganska snart att orsaken var att Väg och Vattens förbundsstyrelse tecknat avtal med Nya Asfaltsbolaget som hade beläggningsarbetet, på betydligt lägre priser än de LS begärt. Det blev en långvarig blockad men inget arbete kom igång trots att de kommunala myndigheterna gjorde allt för att få igång detta på VoV:s avtal. Blockaden stod fast och stöttades även av Grovs avdelning I Norrköping samt FCO i Åby. Efter cirka 6 månaders blockad tvingades arbetsköparen att gå med på en för LS hygglig kompromiss vari ingick en miniförtjänst som ej fick understigas. VoV, som under tiden bildat en liten avdelning sökte också monopolisera den efterföljande beläggningen men då den inte kunde anskaffa tillräckligt med folk fick den ingen effekt. 1932 utbröt konflikt vid stolpmålningen å bandelen Åby- Katrineholm. LS hade ingen anställd men då några tillhörde Katrineholms LS värdade de till Åby LS att bevaka arbetet. Efter 2 veckors konflikt erhöles omkring 10 procents förhöjning jämte en del förbättringar med transport. Förutom de öppna konflikterna har flera uppgörelser kommit till stånd med avsevärda förbättringar. Vid förstärkningsarbetena vid Storängsberget norr om Åby erhöles en del förbättringar å priserna för stenuttagning. Vid vattenledningsarbeten 1928 gjordes avtal på en miniförtjänst av 1.10 mot det från början tillämpade priset å 80 öre.

Detta är bara några axplock av de förbättringar LS uppnått. I många fall har överenskommelser träffas utan större svårigheter, ofta genom medlemmarnas eget ingripande då goda uppgörelser kommit till stånd.

Förhållandet till de övriga organisationerna har varit gott för det mesta och LS har ofta vunnit gehör för sin uppfattning. Som exempel i kampen för Amaltheamännen på sin tid, Sacco och Vanzettidramat i USA, under spanska inbördeskriget och under kriget 1939-45. Ofta har talare från SAÖ anlitats. Det kan nämnas att FCO vägrade utesluta LS trots LO:s påtryckningar.

Några exakta uppgifter om de första årens verksamhet går ej att återge då matrielen från dessa år förkommit. De uppgifter som här förekommer är vad jag kan påminna mig om arbetet under dessa år. En fylligare skildring skulle säkert vara av stort intresse då arbetet var mycket intensivt och omfattande. Det är att beklaga att så ej kunnat ske. Enligt beräkning har mellan 5 a 600 sökt inträde i LS under de 50 åren. Det högsta antalet medlemmar har varit 120- 130, det lägsta vid övergången till Norrköpings LS är omkring 15. Omkring 600 enskilda möten och närmare 200 offentliga har hållits, Dessutom ett betydande antal kamratmöten. På 20-och 30-talen hölls sådana ganska ofta fördelade på LS så att ett par tre årligen hölls hos varje.

Den första styrelsen 1912 bestod av Rudolf Holme, M.F. Persson, N. Hedlund, Oscar Johansson och Malte Carlson. Vid övergången 1962 består styrelsen av K.W. Svensson, Robert Stensson, Gunnar Anell och Malte Carlson. Av dessa har Stenson och Carlson varit medlemmar sedan 1912, Svensson sedan 1913 och Anell 1919. Ytterligare några har ett 30-årigt medlemskap.

När man nu blickar tillbaka på de 50 årens verksamhet är det mycket som inträffat och stora förändringar har skett. Vi har upplevt tvänne världskrig med nöd och elände, och krig förekommer fortfarande. Vi har sett arbetarrörelsen krossad i många länder, i Spanien i många år och detta har medfört oerhörda lidanden för kamraterna därstädes. Vi har också sett hur arbetarrörelsen alltmer frångått sina ideal, och en kader av ledare uppstått som behärskar arbetarrörelsen. Då vi började var arbetarna besjälade av kampvilja och trodde på socialismen och arbetade för att förverkliga densamma. Vår egen organisation SAC bestod 1912 endast av något tusen medlemmar, men satte ändå sin prägel på den tidens förhållanden. Även om de icke blivit någon massorganisation har den dock varit ett salt inom arbetarrörelsen förutan vilket den måhända skulle vara längre borta från de socialistiska strävandena att omforma samhället.

Vi kan dock vara stolta över att vi efter fattig förmåga sökt att hålla idéerna högt och att vi inte övergett målet för vår verksamhet. I denna kamp har ÅBY LS efter bästa förmåga sökt att ge sitt bidrag och framtiden må visa om vårt arbete varit till gagn härför. Arbetet för arbetarklassens frigörelse kommer med säkerhet inte att avstanna med att vi inte längre kan fortsätta arbetet härför, vår tro och förhoppning är att andra skall ta vid där vi slutat och föra kampen vidare mot målet. I den förhoppningen att så skall ske må vi avsluta den verksamhet som vi efter fattig förmåga sökt uppehålla under de gångna 50 åren.

Åby i okt. 1962.

Malte Carlson.